

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.28>**Леся Миськів,**

докт. юрид. наук, доцент,

професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Київського міжнародного університету

ФУНКЦІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З МОРАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

У статті на основі опрацювання наукових поглядів учених з'ясовано мету та завдання діяльності закладів вищої освіти щодо морально-правового виховання студентів, на основі чого було визначено та охарактеризовано функції відповідної діяльності. Наголошено, що досліджені у статті складники потребують постійного перегляду та вдосконалення, а також приведення їх у відповідність до європейських та міжнародних стандартів і вимог морально-правового виховання студентів. З'ясовано, що функція регулювання спрямована на впорядкування діяльності системи управління морально-правовим вихованням у закладах вищої освіти. Завдяки здійсненню такої функції зберігається встановлений порядок взаємодії між суб'єктами морально-правового виховання, здійснюється оперативне керівництво виховним процесом. Визначено, що функція контролю спрямована на отримання інформації про фактичний стан виконання намічених цілей і поставлених відповідно до них завдань, які закріплені у відповідних програмах розвитку закладів вищої освіти, планах морально-правового виховання суб'єктів виховного процесу тощо. Контроль дає можливість не тільки виявити справжній стан морально-правового виховання, а й виявити певні недоліки та спрямувати його у необхідному напрямі. Зроблено висновок, що заклади вищої освіти мають вирішувати такі завдання: розширення зв'язків із загальноосвітніми навчальними закладами; удосконалення системи морально-правового виховання студентів; формування кадрового потенціалу: створення ефективної системи підготовки персоналу, що займається виховною роботою у закладах вищої освіти, стимулювання зацікавленості суб'єктів морально-правового виховання, забезпечення належного контролю за їхньою діяльністю; розвиток демократичного стилю функціонування закладів вищої освіти; розвиток діяльності громадських формувань; створення умов для саморозвитку особистості студентів, їх ініціативності; створення сучасної матеріально-технічної бази морально-правового виховання у закладах вищої освіти.

Ключові слова: мета, завдання, функції, заклади вищої освіти, морально-правове виховання, студенти.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти України передбачає підвищення якості виховання і розвитку особистості майбутніх фахівців, що зазначено у низці загальнодержавних та відомчих нормативних актів. Як правильно, на нашу думку, підкреслює В.О. Тюріна, світове співтовариство чекає від української педагогічної інтелігенції унікальної моделі освіти, яка дозволила б, наскільки це можливо, поєднати в собі технологізм процесу навчання і виховання з глибокою духовністю, що традиційно притаманна українській культурі [1, с. 34]. Все це, на нашу думку, вимагає проведення ґрунтованих досліджень, присвячених функціям діяльності ЗВО, зокрема в частині морально-правового виховання студентів. Слід також підкреслити, що розробка проблематики функцій суб'єктів дер-

жавного управління є важливим напрямом адміністративного права, оскільки вони визначають організаційну будову системи їх органів, тобто їх організаційну і функціональну структури, безпосередньо пов'язані із їх соціальним призначенням та певною роллю у суспільстві та державі. Зміна функцій суб'єктів державного управління тягне за собою зміну їх структури. Отже, проблема функціональної характеристики є однією з найважливіших у теорії та практиці діяльності будь-якого суб'єкта.

Стан дослідження. Окремі проблемні аспекти підготовки студентів закладів вищої освіти досліджувались у наукових працях таких учених: Є. В. Додіна, М. І. Іншина, Л. В. Ковала, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. В. Косаревської, С. М. Легуши, Є. Я. Оспіщева, О. І. Остапенка, В. П. Петкова, В. В. Посметного,

В. Л. Регульського, О. П. Рябченко, В. І. Ряшко, О. Ю. Синявської та багатьох інших. Однак, незважаючи на чималу кількість наукових розробок, в юридичній літературі відсутні комплексні дослідження, присвячені функціям діяльності ЗВО щодо морально-правового виховання студентів.

Мета статті – визначити та охарактеризувати функції діяльності ЗВО щодо морально-правового виховання студентів.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження, варто визначитись із метою та завданнями, адже саме ці категорії тісно пов'язані із функціями. Авторський колектив великого тлумачного словника сучасної української мови дає такі значення слова «завдання»: наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа тощо; настанова, розпорядження виконати певне доручення; мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити [2, с. 378]. З. Є. Шершньова у своїх працях пише, що мета – це один з елементів поведінки та свідомої діяльності людини, що характеризується передбаченням, уявленням наслідків діяльності, шляхів досягнення бажаних та необхідних результатів за допомогою певного переліку засобів. Категорія «мета» має багато тлумачень, наприклад як мотив, бажання, напрям, спосіб. В управлінні мета має також багато визначень, найчастіше її розуміють як випереджувальну ідею, що оцінена як можлива для здійснення. Практичний бік визначення цілей полягає в орієнтації на інтеграцію зусиль і за її допомогою об'єднання різнобічних дій як окремої людини, так і організації загалом у певну упорядковану систему або процес. Мета – вихідна позиція, що визначається системою взаємин між суб'єктом і об'єктом управління, оскільки їхні взаємозв'язки характеризуються діалектикою мети, засобу та результату [3, с. 205]. Що ж стосується мети діяльності ЗВО у сфері морально-правового виховання студентів, то такою, на нашу думку, є висока організація процесу морально-правового виховання студентів, оскільки лише за такої його організації можливе досягнення загальної мети виховання.

Вважаємо, що в інтересах досягнення мети морально-правового виховання студентів ЗВО мають вирішувати такі завдання:

- розширення зв'язків із загальноосвітніми навчальними закладами;
- удосконалення системи морально-правового виховання студентів;
- формування кадрового потенціалу: створення ефективної системи підготовки персоналу, що займається виховною роботою у ЗВО;

- стимулювання зацікавленості суб'єктів морально-правового виховання, забезпечення належного контролю за їхньою діяльністю;

- розвиток демократичного стилю функціонування ЗВО;

- розвиток діяльності громадських формувань;

- створення умов для саморозвитку особистості студентів, їх ініціативності;

- створення сучасної матеріально-технічної бази морально-правового виховання у ЗВО.

Переходячи до розгляду функцій діяльності ЗВО щодо морально-правового виховання студентів, варто вказати, що у науковій літературі пропонуються різні визначення поняття «функція управління». Так, Ю.П. Битяк розглядає функцію управління як «певний напрям спеціалізованої діяльності виконавчої влади, зміст якої характеризується однорідністю та цільовою спрямованістю» [4, с. 123]. В. Б. Авер'янов визначає функції управління як відносно самостійні та якісно однорідні складники діяльності виконавчої влади, що характеризуються цільовою спрямованістю [5, с. 262]. Л. В. Коваль – як «відокремлену частину державно-управлінської діяльності, якій властива певна єдність змісту і яка здійснюється на основі закону спеціально створеними органами виконавчої влади, специфічними методами для проведення у життя завдань державного управління» [6, с. 26–27].

Як бачимо, обов'язковим критерієм визначення функцій управління є їх цільова спрямованість. Ознайомившись із поглядами вчених на цю категорію, нам видається більш зрозумілим їх тлумачення, яке подає професор В. Б. Авер'янов, який вважає, що цільова спрямованість функції управління – це найважливіший аргумент на користь визначення самостійності тієї чи іншої функції і що для виділення окремих функцій відповідної установи вирішальне значення має певний вид завдань [5, с. 262; 6]. Учений розмежовує завдання на кілька типових груп: суспільно значущі (публічні), об'єктні, спеціалізовані, технологічні та вказує на те, що для цільової спрямованості функцій вирішальне значення має наявність спеціалізованих завдань [5, с. 262].

У науці адміністративного права зарубіжних країн можна помітити ототожнення функцій і завдань управління. Так, французький учений Б. Гурне зазначає, що в системі понять термін «завдання» є синонімом терміна «функція», який використовується для визначення діяльності будь-яких установ незалежно від мети їх створення або від стратегічних цілей, які стоять перед ними [7, с. 19]. Розмежовуючи завдання і функції, необхідно

зважати на те, що завдання – це те, що вимагає виконання, а функції – те, як ці завдання виконуються, яким способом, у якій формі, що у комплексі об'єднується такою категорією, як напрями діяльності. Функції є похідними від завдань, однак менш абстрактними порівняно з ними. Отже, кожна окрема функція має бути спрямована на досягнення і реалізацію конкретного завдання.

В адміністративному праві відсутній єдиний підхід щодо класифікації функцій управління. Так, одні вчені вказують на недоцільність та абстрактність класифікації функцій, інші ж обґрунтовують її доцільність та необхідність. Другу точку зору поділяємо і ми. Наприклад, Ю.М. Старилів виділяє такі основні функції сучасної виконавчої влади: 1) правозастосовну; 2) правозахисну; 3) соціально-економічну; 4) функцію забезпечення законності й дотримання конституційного порядку в країні; 5) регулятивну; 6) нормотворчу; 7) охоронну (юрисдикційну) [8, с. 100–101]. В. М. Плішкін за призначенням завдань, для виконання яких вони здійснюються, поділяє функції органів внутрішніх справ як системи управління на основні, ресурсні (забезпечувальні, допоміжні, другорядні) та управлінські (організаційні, загального керівництва, штабні) [9, с. 260]. Подібну точку зору щодо класифікації функцій підтримує більшість науковців.

В. Б. Авер'янов пропонує розглядати функції управління за таким критерієм, як цільова спрямованість, «відповідно до життєво важливих потреб кожного керованого об'єкта» [5, с. 263]. У зв'язку з цим учений пропонує розділити функції відповідно до завдань на такі види: цільовстановлюючі (прогнозування, планування тощо), ресурсозабезпечувальні (фінансування, стимулювання, кадрове забезпечення тощо), організаційно-регулятивні (керівництво, координація, організація, регулювання, контроль тощо), трансформаційні функції (організаційне проектування, реорганізація, організаційний розвиток, раціоналізація, організаційна діагностика тощо) [5, с. 263]. Такий підхід щодо класифікації функцій управління є більш обґрунтованим, а тому обираємо його для розгляду функцій ЗВО щодо морально-правового виховання.

Так, функція *прогнозування* характеризується систематичним дослідженням стану морально-правового виховання у ЗВО, а також змін, які відбуваються у його динаміці. Ця функція здійснюється завдяки роботі окремих ланок виховного процесу: курсів, інститутів, кафедр, відділів з виховної роботи тощо. Кожна з цих ланок має певний обсяг завдань, який дає змогу їм брати участь у виховному процесі та пози-

тивно впливати на стан морально-правового виховання студентів. Проаналізувавши таку інформацію, ЗВО може визначити тенденцію подальшого поліпшення стану морально-правового виховання.

Функція *планування* полягає у визначенні завдань окремих суб'єктів морально-правового виховання студентів та засобів їх реалізації. Ця функція знаходить своє вираження у планах роботи суб'єктів виховної роботи та ЗВО загалом. Відповідно до плану роботи навчального закладу розробляються плани роботи його структурних підрозділів. Так, наприклад, на навчальних курсах, факультетах чи в інститутах ведеться документація, що відображає діяльність факультету, – це плани виховної роботи, плани заходів зі зміцнення дисципліни і законності, документація громадських формувань (плани роботи на місяць, протоколи засідань тощо). У таких планах конкретизується загальна концепція розвитку морально-правового виховання, визначаються завдання, які потребують виконання, строки та конкретні виконавці.

Функція *фінансування* – це той напрям діяльності, що створює умови для забезпечення реалізації завдань ЗВО з питань морально-правового виховання. Це створення належних побутових умов проживання студентів, обладнання приміщень для навчання, забезпечення речовим майном, забезпечення навчальними матеріалами, у тому числі підручниками, наочними матеріалами, виділення необхідних коштів для поповнення фондів бібліотек і музеїв ЗВО для відвідування культурно-масових заходів тощо.

Функція *кадрового забезпечення* спрямована на вирішення завдань щодо формування кадрового потенціалу суб'єктів виховної роботи ЗВО. Здійснюючи таку функцію, навчальний заклад має враховувати фактичний стан персоналу, який займається виховною роботою, його освіту та спеціалізацію, моральні якості, авторитет тощо.

Функція *стимулювання* спрямована на посилення позитивних тенденцій, що вже мають місце у поведінці особи, а також на формування таких форм життєдіяльності у ЗВО України, які допомагали б розкритись студенту як творчій особистості, викликали б у нього бажання здобувати нові знання, самовдосконалюватися та працювати лише за обраною професією тощо. Ця функція також спрямована на стимулювання зацікавленості своєю роботою суб'єктів виховного процесу (викладачів, кураторів, персоналу відділу з виховної роботи).

Функція *організації* реалізується під час діяльності органів управління виховним процесом, визначення їх структури, завдань,

функцій та повноважень, а також під час методичного забезпечення їхньої діяльності. Реалізується ця функція і у формі організації роботи з розвитку самодіяльної художньої творчості, участі в урочистих культурно-масових заходах на честь знаменних дат і подій тощо.

Функція *регулювання* спрямована на впорядкування діяльності системи управління морально-правовим вихованням у ЗВО. Завдяки здійсненню такої функції зберігається встановлений порядок взаємодії між суб'єктами морально-правового виховання, здійснюється оперативне керівництво виховним процесом. Ця функція спрямовує процес виховання у тому напрямі, який відображений у планах роботи ЗВО.

Функція *контролю* спрямована на отримання інформації про фактичний стан виконання намічених цілей і поставлених відповідно до них завдань, які закріплені у відповідних програмах розвитку ЗВО, планах морально-правового виховання суб'єктів виховного процесу тощо. Контроль дає можливість не тільки виявити справжній стан морально-правового виховання, а й виявити певні недоліки та спрямувати його у необхідному напрямі.

Висновок

Підбиваючи підсумки наукового дослідження, слід підкреслити, що функції діяльності ЗВО щодо морально-правового виховання студентів відображають найбільш важливі практичні аспекти роботи освітніх закладів у цій сфері. Тож, розглянувши зміст діяльності ЗВО у сфері організації морально-правового виховання, основу якої становлять її мета, завдання, функції, зазначимо, що досліджені складники потребують постійного

перегляду та вдосконалення, а також приведення їх у відповідність до європейських та міжнародних стандартів і вимог морально-правового виховання студентів.

Список використаних джерел:

1. Тюріна В. О. Сучасні проблеми виховання курсантів ВНЗ МВС України. Організація виховної роботи у вищих навчальних закладах МВС України. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. С. 30–37.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2004. 699 с.
4. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін. ; За ред. Ю. П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
5. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. У 2-х т. Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ : Вид. «Юридична думка», 2004. 584 с.
6. Коваль Л. В. Адміністративне право : курс лекцій для студентів юридичних вузів та факультетів. 3-є вид. Київ : Вентурі, 1998. 208 с.
7. Гурне Б. Державне управління / Пер. з франц. В. Шовкуна. Київ : Основи, 1993. 165 с.
8. Старилів Ю. Н. Курс общего административного права: В 3 т. Т. I: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. Москва : Изд. НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА М), 2002. 728 с.
9. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / За ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ : НАВСУ, 1999. 702 с.

In the article, on the basis of working out of scientific views of scientists, the purpose and task of activity of higher education institutions on moral and legal education of students are clarified, on the basis of which the functions of corresponding activity were defined and characterized. It is emphasized that the components studied in the article require constant revision and improvement, as well as bringing them in line with European and international standards and the requirements of moral and legal education of students. It has been found out that the regulation function is aimed at streamlining the activities of the management system of moral and legal education in higher education institutions. Thanks to the implementation of this function, the established procedure of interaction between the subjects of moral and legal education is maintained, and the educational process is promptly managed. It has been determined that the control function is aimed at obtaining information about the actual status of fulfillment of the planned goals and the tasks assigned to them, which are enshrined in the respective programs of development of institutions of higher education, plans of moral and legal education of subjects of educational process, etc. Control allows not only to reveal the true state of moral and legal education, but also to identify certain shortcomings and point it in the necessary direction. It has been concluded that higher education institutions should address the following tasks: expanding links with general education institutions; improving the system of moral and legal education of students; formation of human resources potential; creation of an effective system of training of staff engaged in educational work in institutions of higher education, stimulating the interest of subjects of moral and legal education, ensuring proper control over their activity; development of democratic style of functioning of higher education institutions; development of activity of public formations; creation of conditions for self-development of students' personality, their initiative; creation of a modern material and technical base of moral and legal education in institutions of higher education.

Key words: purpose, task, functions, institutions of higher education, moral education, students.